

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**THE SUFI SPIRITUALITY IN SUFISM. ANALYSIS OF THE PSYCHE AND STATES (HĀL)****Nodira Tuychiboyeva**

Teacher and researcher at the 5th general education school

email: toychiyevanodira316@gmail.com

Fergana, Uzbekistann

ABOUT ARTICLE

Key words: Sufism, Sufi, Sufi spirit, divine love, asceticism, piety, contentment, humility, annihilation (fana), huzn, shavq, haybat, uns, wajd.

Received: 12.10.25**Accepted:** 13.10.25**Published:** 14.10.25

Abstract: This thesis is dedicated to the Sufi spirituality in Sufism. It analyzes the main characteristics of a Sufi, including divine love, asceticism, piety, contentment, humility, and annihilation (fana). It also examines the various states (huzn, shavq, haybat, uns, wajd) that a Sufi experiences in their spiritual journey. The aim of the article is to show the importance of the Sufi spirit in Sufism and to reveal the content of this concept.

TASAVVUFDA SO'FIY RUHIYATI. RUHIYAT VA HOL TAHLILI**Nodira Tuychiboyeva**

maktab o'qituvchisi, tadqiqotchi

Farg'ona shahridagi 5 – umumta'lim

mail: toychiyevanodira316@gmail.com

Farg'ona, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Tasavvuf, so'fiylik, so'fiy ruhiyati, ilohiy muhabbat, zuhd, taqvo, rizo, xokisorlik, fano, huzn, shavq, haybat, uns, wajd.

Annotatsiya: Ushbu tezis tasavvufdagi so'fiy ruhiyatiga bag'ishlangan. So'fiyning asosiy xususiyatlari, jumladan, ilohiy muhabbat, zuhd, taqvo, rizo, xokisorlik va fano kabi sifatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, so'fiyning ma'naviy sayohatida kechiradigan turli holatlari (huzn, shavq, haybat, uns, wajd) ko'rib chiqiladi. Maqolaning maqsadi so'fiy ruhiyatining tasavvufdagi ahamiyatini ko'rsatish va bu tushunchaning mazmunini ochib berishdir.

СУФИЙСКАЯ ДУХОВНОСТЬ В СУФИЗМЕ. АНАЛИЗ ПСИХИКИ И СОСТОЯНИЙ (ХАЛ)

Нодира Туйчибоева

Учитель и исследователь в 5-й общеобразовательной школе

email: toychiyevanodira316@gmail.com

Фергана, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Суфизм, суфий, суфийский дух, божественная любовь, аскетизм, набожность, довольство, смирение, исчезновение (фано), хузн, шавк, хайбат, унс, ваджд.

Аннотация: Данный тезис посвящен суфийской духовности в суфизме. Анализируются основные характеристики суфия, такие как божественная любовь, аскетизм, набожность, довольство, смирение и исчезновение (фано). Также рассматриваются различные состояния (хузн, шавк, хайбат, унс, ваджд), которые суфий переживает в своем духовном путешествии. Цель статьи – показать значение суфийского духа в суфизме и раскрыть содержание этого понятия.

Kirish. Tasavvuf – islomdagi ma'naviy-axloqiy ta'limot bo'lib, insonning Allohga bo'lgan muhabbati va ma'rifatga erishish yo'lini ko'rsatadi. So'fiy esa, bu yo'lda sayr etuvchi, o'z nafsini tarbiyalab, qalbiga ilohiy nur solishga intiluvchi shaxsdir. So'fiyning ruhiyati va holati tasavvufning muhim o'zaklaridan biridir.

Tasavvuf olamining betakror go'zalliklari va sir-sinoatlaridan to'liq bahramand bo'lish uchun ikki muhim omilga e'tibor qaratish lozim: birinchidan, so'fiyona hayot tarzini kechirish, ma'naviy holatlarning o'zgarishini his etish va bir maqomdan ikkinchisiga ko'tarilish sari intilish; ikkinchidan, tasavvufiy matnlarda qo'llaniladigan istilohlarning botiniy ma'nolarini teran anglash. Ushbu ikki jihatni chuqur tushunish tasavvufshunoslik sohasida ko'plab murakkab masalalarni yechishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Ilohiy ishq ato etilgan So'fiyning qalbi Allohga bo'lgan cheksiz muhabbat bilan to'la bo'ladi. Bu muhabbat uning barcha harakatlariga, fikrlariga va his-tuyg'ulariga ta'sir etadi. Tasavvuf tariqatlarining shakllanishi bilan so'fiyning turli vaziyatlardagi xatti-harakatlari, ayniqsa, ma'naviy yo'lda, kamolotga erishish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Tariqatlar so'fiyning kundalik hayoti, odob-axloqi, zikr va ibodatlari, shuningdek, murshidga bo'lgan munosabati kabi jihatlarni tartibga solish orqali uning ma'naviy rivojlanishiga yo'nalish beradi. Shu sababli, so'fiyning har bir harakati, so'zi va fikri o'z tariqatining ta'limotlariga muvofiq bo'lishi, Allohga yaqinlashish yo'lida namunali xulq-atvor ko'rsatishi talab etiladi.

Tariqat va uning maqomlari (manzilgohlari) haqidagi dastlabki ma'lumotlar Zunnun Misriy (milodiy 9-asr) bilan bog'liq. Zunnun Misriy tasavvufning ilk namoyandalaridan biri bo'lib, u so'fiyona holatlar, karomatlarni so'z bilan ifodalagan [1. 23.]. Junayd Bag'dodiy esa ma'naviy

tajribalari va tasavvufiy bilimlari asosida tariqatning asosiy tushunchalarini, xususan, maqomlarni tizimlashtirishga harakat qilgan. Bu haqida Alisher Navoiy o'zining "Nasoyim ul muhabbat" asarida: "bu ilmga tartib berib, bast qilib qutub bitdi" deya qayd etadi.

Zunnun Misriyning tariqat va maqomlar haqidagi qarashlari: Zunnun Misriy tariqatni Allohga yetishish yo'li sifatida tushungan va bu yo'lda so'fiy bir qator ma'naviy bosqichlardan (maqomlardan) o'tishi kerakligini ta'kidlagan. Uning fikricha, har bir maqom so'fiyning ma'naviy holatini aks ettiradi va keyingi maqomga o'tish uchun ma'lum bir ruhiy tayyorgarlik talab etiladi.

Zunnun Misriyning qaysi maqomlarni sanab o'tgani haqida aniq ma'lumotlar saqlanmagan bo'lsa-da, u tavba (qaytarilish), zuhd (dunyodan voz kechish), sabr, rizo (taqdirga rozi bo'lish) kabi tushunchalarga katta ahamiyat bergan. Zunnun Misriyning bu boradagi bilimlari yuksak darajada ekanligini ta'kidlab Abdulloh Ansoriy shunday yozadi: "Zunnun Misriyni faqat "karomat bilan sitoyish" qilish kifoya emas, chunki uning "ilgida maqom va hol suxra erdi". (A.Navoiy, MAT, "Nasoyim ul-muhabbat", 17-tom, 29-bet). Ya'ni maqom va hol Zunnun qo'lida o'yinchoqday gap edi, deydi [2. 23.].

Zunnun Misriy aytdi: "Seni ko'rmakni etdim orzu, ko'rgan vaqtimda esa, surur dahshati g'olib bo'lib, yig'iga bo'lmadim qodir. Muhabbat olov, shavq uning alangasidir" [3. 17.].

Afsuski, Zunnun Misriyning o'zidan bizgacha juda kam asarlar yetib kelgan. Uning hayoti va ta'limoti haqidagi ma'lumotlarni keyingi davr tasavvufiy manbalaridan olishimiz mumkin. Masalan: "Hilyatul-avliyo" (Avliyolarning bezaklari) – Abu Nuaym al-Isfahoniy: Ushbu asarda Zunnun Misriyning hayoti, hikmatlari va aforizmlari haqida ma'lumotlar keltirilgan. "At-Tasavvuf al-islomiy fil adab val axloq" (Adabiyot va axloqda islom tasavvufi) – Zakiy Muborak: Ushbu asarda Zunnun Misriyning tasavvufiy qarashlari va uning ta'siri haqida ma'lumotlar bergan. Shuningdek, so'fiy holatlariga oid yana boshqa manbalar ham mavjud. Masalan: Ibn al-Arabiyning "Al-Futuh al-Makkiyya", "Vahdat al-vujud", Abu Najib al-Suhravardiyning "Al-Adab al-muridin" kabi kitoblari muhim ahamiyatga ega.

Natijalar va muhokama. So'fiy ruhiyatining asosiy xususiyatlari:

Zuhd va Taqvo: Dunyo lazzatlaridan voz kechish, nafsni tiyish va Allohning buyruqlariga itoat etish so'fiy ruhiyatining muhim qismidir. G'azzoliyga ko'ra, "Zuhd dunyodan ixtiyoriy ravishda voz kechish va buning uchun qayg'urmaslikdir" [4. 27.].

Rizo va Taslim: So'fiy taqdirga rozi bo'ladi va Allohning irodasiga taslim bo'ladi. U har qanday sinov va qiyinchilikni sabr bilan qabul qiladi.

Xokisorlik va Kamtarlik: So'fiy o'zini boshqalardan ustun qo'ymaydi, balki barcha insonlarga hurmat bilan munosabatda bo'ladi.

Fano va Baqo: So'fiy o'zligini (nafsini) yo'qotib, Allohda yo'q bo'lishga (fano) intiladi va Alloh bilan birga bo'lish (baqo) maqomiga erishadi.

Soʻfiy holatlarining tahlili:

Soʻfiyning ruhiyati doimiy bir holatda boʻlmaydi, balki turli holatlarni boshidan kechiradi. Bu holatlar soʻfiyning maʼnaviy kamolotga erishish jarayonida muhim rol oʻynaydi. Baʼzi muhim holatlar:

Huzn (Gʻam): Allohdan uzoqlashganlik hissi, oʻz gunohlaridan afsuslanish hissi.

Shavq (Intilish): Allohga yaqinlashish, Uning jamolini koʻrishga intilish hissi.

Haybat (Qoʻrquv): Allohning ulugʻvorligi va qudratidan qoʻrqish hissi.

Uns (Oʻrganish): Alloh bilan doʻstlashish, U bilan suhbatlashish hissi.

Vajd (Ekstaz): Ilohiy muhabbatdan kelib chiqqan shuur yoʻqolishi, oʻz-oʻzidan ketish holati. Bu holatlar soʻfiyning qalbiga ilohiy rahmat va nur yogʻdiradi, uni Allohga yanada yaqinlashtiradi.

Tasavvufda “hol” va “ruhiyat” tushunchalari oʻzaro bogʻliq boʻlsa-da, ular oʻrtasida muhim farqlar mavjud.

Ruhiyat umumiy tushuncha boʻlib, u insonning ichki dunyosini, uning fikrlari, his-tuygʻulari, eʼtiqodlari va intilishlarini oʻz ichiga oladi.

- Doimiy xarakter: Ruhiyat nisbatan doimiy xarakterga ega. U insonning shaxsiyatini va dunyoqarashini aks ettiradi.

- Oʻzgarishga moyil: Ruhiyat hayot davomida tajribalar, taʼlimotlar va atrofdagilarning taʼsiri ostida oʻzgarishi mumkin.

- Tasavvufiy maʼno: Tasavvufda ruhiyat insonning Ollohga boʻlgan munosabatini, uning maʼnaviy kamolotga intilishini ham oʻz ichiga oladi.

Hol: Vaqtinchalik holat: “Hol” – bu ruhiyatning maʼlum bir paytdagi vaqtinchalik holati. U insonning ichki dunyosida sodir boʻladigan oʻzgarishlarni, his-tuygʻularning toʻlqinlanishini aks ettiradi.

- Ilohiy inʼom: Tasavvufda hol koʻpincha Ollohning inʼomi sifatida qaraladi. U soʻfiyning Ollohga boʻlgan ixlosiga javoban beriladi.

- Oʻzgaruvchan: Hol juda oʻzgaruvchan boʻlishi mumkin. U quvonch, qaygʻu, umid, qoʻrquv, hayrat kabi turli xil his-tuygʻularni oʻz ichiga olishi mumkin.

- Intilishga bogʻliq: Holga erishish uchun soʻfiy doimo Ollohga intilishi, oʻz nafsini tiyishi, zikr qilishi va ibodat qilishi kerak.

Farqlar:

Xususiyat	Ruhiyat	Hol
Taʼrifi	Insonning ichki dunyosi	Ruhiyatning vaqtinchalik holati
Xarakteri	Doimiy	Oʻzgaruvchan
Kelib chiqishi	Shaxsiy tajriba va taʼlimotlar	Ilohiy inʼom
Maqsadi	Shaxsiyatni shakllantirish	Ollohga yaqinlashish

Demak, ruhiyat – bu insonning ichki dunyosini aks ettiruvchi doimiy tushuncha bo‘lsa, hol – bu ruhiyatning vaqtinchalik, o‘zgaruvchan holati bo‘lib, ko‘pincha, Ollohning in’omi sifatida qaraladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, so‘fiy ruhiyati – bu Allohga bo‘lgan muhabbat, zuhd, taqvo, rizo, xokisorlik va fano kabi sifatlar bilan bezatilgan, Alloh ishqiga doimiy intiluvchi qalbdir. So‘fiyning boshidan kechiradigan holatlar esa, uning ma’naviy kamolotga erishish yo‘lidagi muhim bosqichlardir. So‘fiyning maqsadi – o‘z nafsini tarbiyalab, qalbiga ilohiy nur solish va Allohga yaqin bo‘lishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. N.Komilov Tasavvuf.-Toshkent.Movarounnahr – O‘zbekiston, 2009-y. – B. 23.
2. O‘sha manba. – B. 23.
3. Imom Abu Abdurrahmon Sulamiy. Tasavvuf va uning haqiqati haqida muqaddima. T.: “Hilol-Nashr” 2020. – B.17.
4. N.Komilov Tasavvuf.-Toshkent.Movarounnahr – O‘zbekiston, 2009-y. – B. 27.
5. Xoja Ahmad Yassaviy. “Devoni hikmat”. – Toshkent: “Navro‘z”, 2018-y
6. Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug‘ati. To‘rt tomlik, III tom. – Toshkent: FAN, 1985-y.
7. Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug‘ati. To‘rt to‘mluk, II tom. - Toshkent: FAN, 1983-y.
8. Imom Abu Abdurrahmon Sulamiy. Tasavvuf va uning haqiqati haqida muqaddima. T.: “Hilol-Nashr” 2020.